

Základy pracovního práva a sociálního zabezpečení v EU – prameny ke studiu

www.europa.eu.

www.eur-lex.europa.eu

www.curia.eu.int

Program přednášky

1. Charakteristika pracovního práva a sociálního zabezpečení
2. Evropská integrace – vznik a vývoj
3. Sociální politika EU – cíle, oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení upravené v rámci sociální politiky
4. Orgány EU a jejich úloha v oblasti sociální politiky
5. Instituce EU působící v sociální politice

Pracovní právo

- Soubor právních norem upravujících:
 - Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli vznikající při výkonu závislé práce
 - Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli související s výkonem závislé práce
 - Vztahy mezi kolektivem zaměstnanců (odbory, rada zaměstnanců) a zaměstnavatelem nebo kolektivem zaměstnavatelů
 - Vztahy vznikající při zajišťování práva na zaměstnání – uchazeč o zaměstnání, úřady práce, agentury práce, zaměstnavatel

Právo sociálního zabezpečení

- Soubor právních norem upravujících zabezpečení fyzických osob při vzniku sociálních událostí:
 - Nemoc, úraz – krátkodobá nezpůsobilost k práci
 - Invalidita – dlouhodobá nezpůsobilost k práci
 - Ztráta živitele
 - Těhotenství a porod
 - Péče o dítě
 - Potřeba zajištění péče jinou osobou
 - Ztráta zaměstnání
 - Hmotná nouze
 - Úmrtí

Povaha EU

- Nadnárodní charakter – státy se vzdaly části své suverenity ve prospěch nadnárodní organizace
- Má své vlastní orgány s rozhodovací pravomocí
- Vydává vlastní právní předpisy závazné dle typu pro členské státy i pro jednotlivce
- Může udělovat sankce za porušení unijního práva

Členská základna

- Zakládající členové - Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Itálie, Německo
- 1973 Velká Británie, Irsko, Dánsko
- 1981 Řecko
- 1986 Španělsko a Portugalsko
- 1995 Rakousko, Finsko, Švédsko
- 2004 Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr,
- 2007 Bulharsko, Rumunsko,
- 2013 Chorvatsko

Vznik a vývoj evropské integrace

- Smlouvu o založení evropského společenství uhlí a oceli ESUO (1951) - Pařížská smlouva
- Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství - EHS
- Smlouva o založení evropského společenství pro atomovou energii – EUROATOM
- Smlouva o EU – Maastrichtská smlouva 1992 založení EU existující vedle ES, neměla právní subjektivitu,
- Amsterdamská smlouva (1997)
- Smlouva z Nice (2002)
- Lisabonská smlouva (2007)– vstupem v platnost k 1. 12 2009 – zánik ES a jeho nahrazení EU, která má právní subjektivitu

Sociální politika

Zakládající smlouvy sekundární právo používají pojem sociální politika zahrnující

1. Pracovní právo – úprava vybraných oblastí z důvodu fungování společného později jednotného trhu
2. Právo sociálního zabezpečení – úprava nároku ze sociálního zabezpečení migrujících pracovníků

Cíle sociální politiky:

- Růst zaměstnanosti,
- Zlepšování životních a pracovních podmínek,
- Rovnost mezi muži a ženami,
- Boj s diskriminací
- Boj proti sociálnímu vylučování,
- Podpora sociální soudržnosti

Vývoj sociální politiky

1. 1957 – 1974 – minimální aktivita v sociálních otázkách, úprava volného pohybu osob a rovného odměňování mužů a žen
2. 1974 -1989 zlatý věk pracovního práva
 - 1974 – 1980 tzv. zlatá doba harmonizace – právo rovných příležitostí mužů a žen v zaměstnání a povolání, sociální ochrana zaměstnanců
 - 1980 – 1990 neoliberalní přístup, hnutí za deregulaci
3. od r. 1990 po přijetí Charty základních sociálních práv pracujících – politická deklarace podepsaná představiteli 11 států ES s výjimkou Velké Británie
 - tendence k podpoře sociální soudržnosti.
 - rozvoj sociálního dialogu na evropské úrovni
 - od 1.12.2009 Listina základních práv EU nabývá právní charakter

Oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení upravené právním řádem EU

- 1. Volný pohyb pracovníků** – přístup k zaměstnání v jiném členském státě, stejné podmínky výkonu práce a podmínky odměňování pro státní příslušníky členských států EU
- 2. Rovné zacházení v zaměstnání a povolání** bez diskriminace založené na:
 - státní příslušnosti
 - pohlaví
 - rase a etnickém původu
 - náboženském vyznání nebo víře
 - zdravotním postižení
 - věku
 - sexuální orientaci

Oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení upravené právním řádem EU

3. **Pracovní podmínky** – bezpečnost a ochrana zdraví při práci, pracovní doba
4. **Zvláštní pracovní podmínky některých zaměstnanců** – zákaz dětské práce, zvýšená ochrana mladistvých při práci, ochrana těhotných žen, kojících žen a žen krátce po porodu
5. **Právo zaměstnanců na informace a projednání**
 - individuálně – o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru
 - kolektivně – prostřednictvím odborů rady zaměstnanců nebo zaměstnanců pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci
6. **Úprava flexibilních forem práce** – práce na částečný úvazek, pracovní poměry na dobu určitou, agenturní zaměstnávání (dočasná práce) a telework
7. **Sociální zabezpečení osob vyzžívajících práva na volný pohyb osob a práva na volný pohyb pracovní síly** (určení rozhodného právního řádu)

Orgány vymezené Smlouvou o EU

- Evropský parlament
- Evropská rada
- Rada EU
- Komise
- Soudní dvůr EU
- Evropská centrální banka
- Účetní dvůr

Evropský parlament

- Jediný orgán, jehož členové jsou voleni přímo občany členských států
- Složení – 750 poslanců a předseda. Počet poslanců volených za každý členský stát se odvíjí od počtu obyvatel členského státu, za který jsou voleni. Nejmenší počet členů 6 (Malta, Lucembursko), nejvyšší počet členů 96 (Německo). ČR má 21 křesel
- Funkční období je 5 let (poslední volby proběhly v roce 2014)
- Sídlo: Generální sekretariát Lucemburk, plenární zasedání se konají ve Štrasburku, výbory se scházejí v Bruselu
- V oblasti sociální politiky vykonává zejména legislativní funkci. Společně s Radou přijímá předpisy sekundárního práva na návrh Komise

Evropská rada

- Vrcholný politický orgán EU
- Dává Unii nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její obecné politické směry a priority
- Složení: hlavy států a předsedové vlád členských států společně s jejím předsedou a předsedou Komise
- Jednání se dále účastní Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku
- Zasedání se koná dvakrát za půl roku

Rada EU

- Zastupuje zájmy členských států
- Složení: jeden zástupce z každého členského státu na ministerské úrovni zmocněný zavazovat vládu členského státu, který zastupuje, a vykonávat hlasovací právo
- Zasedání se koná zpravidla jedenkrát týdně v Bruselu nebo Lucemburku
- Ve věcech pracovního práva nebo sociálního zabezpečení se jednání účastní ministr, do jehož resortu tato problematika spadá (za ČR ministr práce a sociálních věcí)
- Vykonává legislativní funkci

Evropská Komise

- Zastupuje zájmy Unie, je jejím výkonným orgánem
- Sídlo: Brusel
- Složení: 28 komisařů, Funkční období je 5 let
- Každý z komisařů má přidělenou určitou oblast, za kterou je odpovědný - generální ředitelství, pro oblast pracovního práva **zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění**, (pro období 2015 – 2019 za ČR komisařka Věra Jourová – spravedlnost, spotřebitelé a rovnost mužů a žen)
- Legislativní funkce – návrh předpisů sekundárního práva
- Kontrolní funkce – kontrola, zda členský stát dodržuje povinnosti vyplývající z unijního práva
- Předsedou je Jean-Claude Juncker (Lucembursko)

Soudní dvůr EU

- Soudní orgán Unie
- Sídlo: Lucemburk
- Složení: Soudní dvůr, Tribunál, Soud pro veřejnou službu
- Soudní dvůr – 28 soudců, každý členský stát má jednoho soudce
- Funkční období 6 let, soudci mohou být jmenováni i opakovaně
- Generální advokáti – v současné době 11, podávají nezávislá stanoviska, plní poradní funkci
- Úkol – zajišťovat jednotný výklad unijního práva
- Pro oblast pracovního práva má význam zejména:
 - Řízení o předběžné otázce
 - Řízení o nesplnění povinnosti členského státu (neimplementace směrnice nebo špatná implementace směrnice)

Instituce působící v oblasti sociální politiky

- Hospodářský a sociální výbor
- Výbor regionů
- Evropský sociální fond
- Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání
- Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci
- Evropská nadace pro zlepšování životních a pracovních podmínek

Hospodářský a sociální výbor

- Má zejména poradní úlohu
- Složení maximální počet členů 350, jsou jmenováni na dobu 5 let, přičemž mohou být jmenováni i opakovaně (v současné době výjimka v důsledku přistoupení Chorvatska 353 členů)
 - organizace **zaměstnavatelů**,
 - organizace **zaměstnanců** a
 - další subjekty zastupující **občanskou společnost** například farmáře, řemeslníky, malé podnikatele, neziskové organizace, spotřebitele, akademickou sféru, církve.

Nesplnění povinnosti konzultovat Výbor nebo počkat na jeho stanovisko v určené lhůtě může být důvodem pro vyslovení neplatnosti aktu ze strany ESD

Výbor regionů

- Postavení zakotveno Smlouvou o EU (Maastrichtská smlouva)
- Má zejména poradní úlohu
- Složení: zástupci regionálních a místních samosprávných celků, kteří mají volební mandát v některém regionálním nebo místním samosprávném celku nebo jsou politicky odpovědní volebnímu shromáždění.
- Počet členů nesmí překročit 350, jsou jmenováni na dobu 5 let, přičemž mohou být jmenováni i opakovaně (v současné době výjimka z důvodu přistoupení Chorvatska 353 členů).
- Za ČR 12 členů
- Pravomoc zahájit řízení o neplatnosti aktu EU, pokud se domáhá ochrany svých práv (poloprivilegovaný žalobce)

Evropský sociální fond

- Nejdůležitější finanční nástroj pro realizaci Evropské strategie zaměstnanosti
- Jeden ze tří strukturálních fondů EU
- Cíle:
 - Pomoc nezaměstnaným lidem při vstupu na trh práce
 - Rovné příležitosti pro všechny při přístupu na trh práce
 - Sociální začleňování, pomoc lidem ze znevýhodněných sociálních skupin při vstupu na trh práce
 - Celoživotní vzdělávání
 - Rozvoj kvalifikované a přizpůsobivé pracovní síly

Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání

- Jedna z odborných agentur EU
- Pomáhá při podpoře a v rozvoji odborného vzdělávání a přípravy při zaměstnání v EU
- Sídlo - Soluň
- Činnost - poskytuje informace a analýzy týkající se systémů odborného vzdělávání a přípravy při zaměstnání, strategií, výzkumu a praxe

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

- Zřízena v roce 1995
- Sídlo - Bilbao
- Specializovaná instituce pro rozvoj, shromažďování, analýzu a distribuci informací, které vedou ke zlepšování podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- Vydává publikace, podává informace a poskytuje poradenství o BOZP
- Cíl – snížení počtu pracovních úrazů a výskytu nemocí z povolání

Evropská nadace pro zlepšování životních a pracovních podmínek

- Založena v roce 1975
- Sídlo: Dublin
- Činnost:
 - výzkum
 - shromažďování a vyhodnocování dat
 - poskytování poradenství

V oblasti pracovního práva se zaměřuje na pracovní podmínky včetně organizace práce a flexibility, pod a podmínky sladění rodinného a pracovního života nebo na kolektivní pracovní vztahy